

Ruta Literària

Antònia Galceran i Monné
Un camí fràgil

Ajuntament
d'Esparreguera

BIOGRAFIA

Antònia Galceran i Monné (Esparreguera, 1930–Tolosa de Llenguadoc, França, 1996). Els seus primers anys es desenvolupen dins d'un context familiar activament lligat a la vida sociocultural de la població d'Esparreguera: el pare fou alcalde de la República, la família materna i la mare lliurats de ple a l'exercici d'activitats musicoteatrals. Fou una menuda tímida, sensible, espantadissa, amb ànsies artístiques, que necessitava ordre i afecte al seu voltant.

La Guerra civil l'arrencà d'aquest món plàcid i la llançà al desori de l'exili, a la commoció de la inestabilitat, de les privacions al país acollidor i a noves amenaces per causa de la Segona Guerra mundial.

Quaranta anys després, al seu llibre *Un camí fràgil*, Antònia Galceran recordà i retrobà, amb lucidesa corprenedora, les intenses sensacions d'aquella infantesa i ens transmeté fidelment la visió de la cruel Guerra civil i de l'exili, a través dels ulls d'una nena de 8 anys: en això rau l'originalitat i el valor del seu testimoni.

Residí a França, on exercí, amb la seva mare, activitats docents de música i dansa; aquelles vivències que han quedat ancorades per sempre en la seva memòria.

El dissabte 20 de febrer de 1988, a les 7 del vespre, es va presentar el seu llibre a la Biblioteca Popular d'Esparreguera amb la seva presència i de Joan Serra i Alert, alcalde de la vila d'aleshores. També van intervenir en l'acte la traductora del llibre, Rita Ma. Vila, i Ramon Pinyol, aleshores professor de Literatura Catalana de l'Institut de Batxillerat de la vila.

Residí a França, on exercí, amb la seva mare, activitats docents de música i dansa; aquelles vivències que han quedat ancorades per sempre en la seva memòria.

El dissabte 20 de febrer de 1988, a les 7 del vespre, es va presentar el seu llibre a la Biblioteca Popular d'Esparreguera amb la seva presència i de Joan Serra i Alert, alcalde de la vila d'aleshores. També van intervenir en l'acte la traductora del llibre, Rita Ma.

Vila, i Ramon Pinyol, aleshores professor de Literatura Catalana de l'Institut de Batxillerat de la vila.

El seu pare, Miquel Galceran i Jorba, va néixer al Mas d'en Gall, Esparreguera, el 27 de febrer de 1905. Es traslladà a viure a la vila l'any 1916. Començà a estudiar a l'escola del Sr. Tomàs Cabeza fins als 14 anys. Fou aprenent al Banc de Terrassa i al Banc Comercial de Terrassa –concretament a l'agència d'Olesa de Montserrat– i acabà com a director d'aquesta oficina. Galceran es casà amb Francesca Munné, d'Esparreguera, i van tenir una filla, l'Antònia Galceran i Monné. Va morir el 5 de gener de 1993 a Tolosa (Occitània).

Miquel va ser secretari de l'Ateneu Nacionalista d'Esparreguera (1921-1922), entitat fundada l'any 1919 i que al 1923 canvià el nom pel d'Ateneu Esparreguera com a conseqüència del cop d'estat del general Primo de Rivera (1923). Va ser llavors quan iniciaren la construcció d'un local propi. Fou delegat d'Estat Català –partit fundat per Francesc Macià el 18 de juliol de 1922– per Esparreguera i Olesa de Montserrat en aquella època.

A la proclamació de la Segona República, Galceran fou elegit conseller municipal i nomenat primer tinent d'alcalde. Dos anys després, l'escolliren alcalde en substitució de Salvador Cortada i Mir (1933). A les segones eleccions municipals, celebrades al febrer de 1934, va ser nomenat Síndic. Fou processat pels Fets d'Octubre de 1934 per haver proclamat l'Estat català, tal com es va fer en altres municipis de Catalunya. El 14 de novembre, els consellers revoltats són substituïts per uns nous consellers provisionals

Va ser condemnat a dos anys de presó per aquest fet, tot i que la sentència no fou confirmada i fou amnistiada després de les eleccions del febrer de 1936, moment en el qual retornà a exercir el seu càrrec a l'Ajuntament.

A les eleccions del juliol de 1936 fou elegit alcalde, càrrec que exercí fins al mes de maig del 1938, quan

va haver de dimitir per incorporar-se a l'exèrcit republicà.

En Miquel Galceran va ser fundador i dirigent d'ERC a Esparreguera, a més de ser representant-delegat del Comitè Comarcal del Baix Llobregat.

Fou fundador de la Cooperativa Obrera Germinal d'Esparreguera (creada el 1931) i dominada pels rabassaires, on primer exercí com a comptable i com a president després, fins que s'incorporà a files.

L'any 1939, en finalitzar la Guerra Civil, en Galceran es va haver d'exiliar a França, país on viuria fins a la seva mort, el 5 de gener de 1993.

Un cop alliberat el territori francès del domini nazi, l'any 1944, podem dir que s'inicia una nova etapa per a ell i, per tant, també per a la seva filla, l'Antònia. Així participa en la reconstitució d'Esquerra Republicana i forma part del comitè departamental de l'Alt Garona on fou elegit membre del Consell directiu a França al Congrés de l'any 1945.

En Galceran fou fundador i vicepresident d'Acció Cooperatista Catalana, membre de la Federació Española de Cooperadores.

En Miquel Galceran fou un activista cultural; fundador i membre de la direcció de la Llar de Germanor Catalana, entitat de la qual fou president en dues ocasions (1952-1957 / 1959-1964). L'any 1985 n'era secretari.

L'any 1951 participà en l'Aplec de la Sardana com a director i des de l'any 1955 presidí la comissió organitzadora.

L'any 1952 fou secretari de la comissió organitzadora dels Jocs Floral a Tolosa. A més, fou organitzador de la Festa del llibre català on s'homenatjà el centenari de la naixença de Pompeu Fabra, l'any 1968. Fou membre de l'Institut d'Estudis Occitans i del Comitè d'agermanament català-occità.

Des de l'any 1949 fou delegat dels Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya a l'exili de la regió de Tolosa. L'any 1991 rebé el IV Premi Josep Maria Batista i Roca.

OBRA

GALCERAN I MONNÉ, Antònia. Un Camí fràgil . Ajuntament d'Esparreguera, Esparreguera, 1988; traduït del francès per Rita M. Vila i Rufàs.

GALCERAN I MONNÉ, Antònia. Un Camí fràgil . Nova Casa Editorial, 2016.

RUTA

Plaça de la Constitució

Vaig néixer a Esparreguera en una petita vila de Catalunya, un dia de canícula. La meva àvia paterna, que venerava els sants i creia en llegendes daurades, em recordava sovint que havia vingut al món el dia més càlid de l'any, per Sant Llorenç. (...)

(...) Amb els seus cabells blancs, estirats enrere, acabats en un monyo sempre impecable, els seus vestits i davantals negres, i la seva pell morena, arrugada, el seu cos sec, ferm, acabà per assemblar-se als ceps de les vinyes de la seva terra, calant, com ells, les seves arrels en una terra aspra, que la bona dona havia treballat durament. (Pàg. 11)

Bé, aquí l'Antònia Galceran ens inicia el llibre, escrit des de França, tot recordant aquesta vila, la seva, i la seva família. En aquest recorregut procurarem destacar fragments del llibre que ens ajudin a conèixer la nostra autora i el seu entorn.

He tornat a veure el meu poble i l'he ben reconegut com a bressol de la meua infantesa; no hi ha dubte, és ben bé on cresqueren les meves arrels, on es forjaren els meus primers vuit anys. M'hauria agradat poder tornar a la cleda, veure les cares que m'havien vist néixer, els infants que havien crescut amb mi, i sentir la gent vella i arrugada parlar dels meus primers passos. M'agrada massa retornar al passat amb el desig desesperat de retenir el fil de la vida que es descabdella tan inexorablement. El meu esperit perd la serenitat davant el temps o davant l'espai. M'imagino que ens trobem tots en una espiral, en un remolí, a vegades en l'ull d'un cicló; potser això seria magnífic per a les naturaleses ben equilibrades – viatjar, emparar-se de tot el que les envolta– però això mateix causa espaiardiment a una naturalesa desarmada com la meua, tot i que n'hi pugui haver de pitjors.

M'arrelava, doncs, a poc a poquet, sense pressa, com si tingués temps de sobres, temps d'estimar el meu poble, el meu país, tal com és normal de creure-s'ho. El meu cor tendre era obert a totes les possibilitats, una terra lleugera a punt per a rebre les llavors, per a fer brotar camps de flors. Tal com em va fer observar més tard un psiquiatra de fama, havia somniat cultivar camps de lliris i m'havia trobat davant una feixa de cols i de pastanagues; o demés, falta imperdonable, havia menyspreat aquelles excel·lents hortalses, de vida tan misteriosa com la de la més formosa de les flors. (Pàg. 26)

La seva àvia va ser un ésser importantíssim en la seva vida.

Haviem viscut juntes prop de quaranta anys i amb tota naturalitat començo aquesta obra parlant d'ella: la meua iaia Magdalena, el cert certament més proper al meu cor. Quan ens abandonà fou com si el pal de la nau s'hagués romput, irreparable. No puc parlar d'aquella fidel companya sense que se'm neugin els ulls. (Pàg. 11)

No deixa de banda alguns precedents de la Guerra Civil:

El meu pare, gairebé sempre absent, no sols per la seva feina del banc sinó també per les seves activitats socials i polítiques, disposà a finals del 1935, d'unes llargues vetllades per a ell, després del seu procés pel que anomenàvem "els fets d'octubre de 1934" (el pare decretà l'Estat Català a l'alcaldia del poble, i això li valgué dos mesos de presó preventiva (...)). (Pàg. 20)

L'Antònia ens parla del seu destí, de la seva infància alegre, rompuda per la Guerra Civil i la 2a. Guerra Mundial, un cop a l'exili:

Algunes fades vingueren a abocar-se sobre el meu bressol, com en els contes que vaig llegir més tard. Me n'imagino una menuda assemblea, vingudes dels boscos que espetegaven de calor, però també de les grutes fosques i fresques, de les fonts amagades. Segurament vaig ser víctima de llurs desavinences, com en el cas de certes princeses desgraciades. Per teixir el meu destí prou que agafaren una madeixa de seda, però empeses pel segle vint que se les enduia vers d'altres cels, en llur pressa, reuniren els fills sedosos malament; efectivament, ben aviat foren escombrats per un corrent potent, vingut de les entranyes de la península ibèrica i del món. (Pàg. 12)

És cert que es vivia al ritme de les pulsacions de la història dels anys 1930-1935. El poble oscil·lava com un pèndol mal regulat. D'influx nerviós dels adults balancejats entre la inquietud i una esperança sovint exacerbada s'inscrivien en les fibres de la quitxalla. Podem comparar la vida d'aleshores amb una flor: els seus pètals s'obrien suaument, harmoniosament però tot seguit una mà cega els arrugava. (Pàg. 13)

Al llarg dels tres o quatre anys que segueixen, aquesta visió d'un paradís sembla perdurar, però de cop i com una estrella que s'allunya; algunes espines apunten sota les roses, la seguretat s'esfondrà. És així com la petita vila de Catalunya veia al mateix temps que els primers passos de l'Antònia, els seus últims anys de llibertat, abans que no s'estengués sobre seu, per quaranta anys, una mortalla d'ombra.

És interessant de veure les descripcions de la família que ens fa l'autora. Vegem un exemple:

(...) Visc amb la meva família, con si diguéssim, les meves mainaderes: els avis paterns, pagesos humils d'arrelament sòlid. El meu avi Miquel, d'ulls molt clars, de testa calba, l'he conegut sempre vestit amb la brusa blava, ampla, calçat amb espadenya catalana. Havia deixat de banda la feina de la vinya i de l'olivera i es dedicava únicament al seu hort (hortalisses i fruites) situat més o menys a quatre quilòmetres del poble, a la vora d'un torrent capritxós. La meua iaia Magdalena, després d'una vida de labor –de la qual no en tenim ni idea actualment– ja no treballava, vull dir que no treballava fora, ja que era la primera a llevar-se i l'última d'anar-se'n al llit; actuar altrament li hauria semblat una decadència. Les nostres relacions eren d'una senzillesa, d'un silenci sorprenents. L'àvia no sabia escriure– i tota la vida en patí– llegia poc, parlava una única llengua: el català. (Pàg. 13)

Ens hem situat a la Plaça de la Constitució perquè és un espai on podem seure i llegir, però també perquè és el barri on passà la seva infantesa l'Antònia. Així ens descriu la seva casa, situada a l'actual carrer de sant Antoni, núm. 8:

La nostra casa, situada al centre del poble, donava en una plaça despullada i deserta, vorejada d'amples voravies on jugàvem a la xarranca plàcidament. El davant de la porta també em servia d'àrea de jocs: no teníem veïns enfront: els edificis baixos del davant eren utilitzats com a cellers. Les cases, construïdes per vinyataires, més o menys rabassudes, tenien tantost el caràcter de cases pagesívoles tantost el de vilatanes, rarament un caire burgès. (pàg. 14)

Aquesta casa també fou testimoni del fet més dolorós de la seva infantesa:

Amago les meves nines a la fornícula que forma una finestreta de l'entrada, que sempre romania tancada: "aquí, els vaig dir, no us trobaran, ja tornaré a buscar-vos" (...)

El 22 de gener de 1939, a mitja nit, un vell cotxe s'aturà davant la porta de casa. La mare deixà anar un sospir d'alleugeriment. Parlen amb vivacitat amb el meu avi que vol marxar amb el seu matxo, amb garrofes i matalassos. Ni parlar-ne! Puja al cotxe. Sembla que tota la família hi sigui representada: avis, ties, cosins. L'Artur porta als braços el violí de l'avi Pepito.(...)

El cotxe deixa el poble immers en un silenci suspecte, amb prou feines respirem. M'arriben veus, que ja són d'un altre món: cal evitar Barcelona: tot i que els parers són dividit, l'esquivàrem.

Algunes hores després d'haver marxat, la vila va ser ocupada, els mitjans de comunicació foren tallats. La trapa havia estat a punt de tancar-se sobre nostre. (Pàg. 47)

Però no tots els records són desventurats, hi ha moments molt emotius, com quan recorda una nit al terrat de casa seva:

Una sola vegada la mare, una nit, ens invità a pujar-hi amb ella, després d'haver buscat en va una mica de frescor o alguna brisa suau al pati. Ens vàrem estirar a terra mateix, amb les nostres mirades immenses en un pur centelleig d'estrelles. No crec que hagi tornat a viure una nit així, una impressió d'infinita igual. Jo feia mil preguntes sobre aquella meravella que m'inquietava i m'enlluernava alhora. El pare, que s'interessava per l'astronomia, intentava contestar-me correctament, però a mida que l'univers estelat se m'obria, una mordassa invisible m'estrenyia el cor. (Pàg. 16)

Els seus avis materns vivien ben a prop:

Els meus avis materns habitaven una casa burgesa a uns cent metres de casa nostra. La meua iaia Josefina dirigia un taller de costura –llenceria i brodats-. El seu saber li devia a una llarga malaltia contreta quan era jove; la pesta bubònica. Atesa gairebé durant dos anys per monges, aquestes li havien transmès llur art. La iaia havia establert cursos per a les noies que venien a brodar, especialment el seu aixovar, però també per a nenes de la meua edat.

(...) Per anar a casa dels avis materns, vorejava tres cases a la meua dreta, després tombava cap a la dreta també, on s'encetava el carrer anomenat popularment "el carrer dels arbres" a causa dels plàtans cinquantenaris que l'embellien. Només havia de recórrer trenta metres. Les dues famílies es trobaven doncs molt properes. (Pàg. 17)

Una de les nenes que l'Antònia recorda, i que va haver de deixar quan s'exilià, és la Mercè, que vivia molt a prop d'aquí (la seva casa, pel cantó de darre-re, donava al carrer de les Eixides):

El nostre carrer donava, a pocs metres de casa, en un carreró anomenat de les Eixides –és a dir dels jardins situats al darrera de les cases. El jardí de la Mercè donava a aquell carreró; i accedia a casa nostra gairebé sense que la veiéssim. A més de poder venir a trobar-nos sense recórrer gaire camí, això ens havia d'ésser útil més endavant. La Mercè s'afeccionà molt a mi. També és cert que jo dirigia els jocs (...) Durant l'últim any no ens separàvem mai. (Pàg. 46)

Si avancem pel carrer de Sant Antoni, arribarem al mercat municipal:

Algunes temporades, la iaia Magdalena, a punta de dia, anava a vendre els productes de l'hort de l'avi al mercat que es trobava prop de casa nostra, al capdavall del nostre carrer, el carrer Sant Antoni. (pàg. 18)

L'Antònia Galceran ens explica com de difícil era la subsistència, en un poble que, a causa de la guerra civil, havia vist la desaparició progressiva de molts productes de primera necessitat:

"La iaia, encarregada d'alimentar cinc adults i tres criatures, cada dia se sentia més desgraciada a la cuina, el seu imperi. Adéu gallines, conills, llet i sobretot l'oli. Aquell bon oli d'oliva, panacea, manà del cel: per berenar, una llesca de pa amb oli i sal, o amb oli i sucre, o pa torrat amb all, oli i sal... la iaia es preparava a fer-nos una truita amb un ou: un cop batut hi afegí aigua; després, davant la paella seca, s'aturà

esmaperduda i aixecà els braços enlaire", uns braços enlaire, símptoma de desesperació per la manca de l'oli. (Pàg. 42)

Davant del mercat municipal hi trobem l'escola Mare de Déu de la Muntanya on estudià de petita la nostra autora. En alguns passatges ens la recorda i també rememora les criatures que vingueren a Esparreguera evacuades a causa de la guerra:

La campana de l'escola tocava la sortida de migdia, un dia de la tardor de 1936, força suau per a mi. Tot just passar el llindar de la porta em vaig trobar envoltada de criatures que m'empenyien i parlaven totes alhora. Després hi hagué un gran silenci respectuós. A l'entrada de l'escola, la mare duia una nena de la mà: la meua reproducció en morena, els ulls abaixats, el cap cot. No es dignà ni mirar-me, cosa que no encoratjà pas la meua timidesa natural. Un centenar de metres separaven l'escola de casa meua. (Pàg. 33)

Trenquem pel passatge que ens porta a la plaça d'Antoni Nin. L'autora va patir des de ben petita força pors –potser més del que és habitual–. Vengem-ne un exemple, ara que ens trobem prop de la biblioteca l'Ateneu, local on s'hi féu durant molts anys cinema.

Els anys 1935-36 anava sovint al cinema. Abundaven les pel·lícules còmiques. La sala es trencava de riure mentre jo patia, plorava de veure la pila de plats vacil·lant perillosament, els herois mínimament arrapats al damunt del precipici, els pastissos de crema esclafats a la cara, Laurel i Hardy que, segons jo, es martiritzaven. (pàg. 19)

Però el cinema també li era útil per a fer volar la seva imaginació:

Així que vaig veure els films musicals americans, cap als cinc anys, vaig quedar enlluernada: era una profusió de plomes, de fru-frus, d'escalinates que es baixaven tot ballant. Estava positivament desesperada car no trobava escales prou amples que em permetessin uns descensos majestuosos. (...) La meua infància havia de continuar constel·lada d'estels dansaires, amb tots els meus pensaments aferrats a les seves boniques puntes platejades. (pàg. 21)

Esparreguera ha estat coneguda tradicionalment per La Passió, peça teatral d'origen medieval que es representava on ara podem veure aquesta biblioteca, on hi havia situat el teatre de La Passió. De fet a l'entrada, encara hi podem descobrir la làmpada que coronava el teatre.

Va ser també cap als quatre anys quan la mare decidí el meu debut en un escenari. Hi ha una tradició centenària a Esparreguera: la representació de la passió de Nostre-Senyor. Havia de fer el paper d'àngel, i després, d'any en any, anar pujant esglaons fins al rol suprem de Mare de Déu. Mentrestant m'havia d'accontentar amb una petita túnica i unes aletes. Per a aquest paper, només calia l'assaig general, donat que els àngels ni tan sols es movien. En conjunt no estava pas gaire entusiasmada: no moure'm, una túnica curta i estreta; només les ales m'accontentaven un xic.

Així que vaig trobar-me entre bastidors, el pànic s'apoderà de mi: al voltant, al davant, s'alçaven uns homes immensos, barbuts, descalços: prou es treien les barbes per tranquil·litzar-me tot donant-se a conèixer: era inútil. (...) (Pàg. 22)

L'Antònia somniava amb ser ballarina:

La meva tia Faustina i la mare havien organitzat, al poble, benèvolament, unes sessions infantils amb cançons mima-des, coral i teatre. S'hi havia inscrit un centenar de criatures.(...) Quan fou fixada la data de la primera representació jo era un sac de nervis, tant que vaig caure malalta amb una gran febrada. La meva desesperació va commoure la mare: em portaren a la festa literalment embolicada amb una manta. Vaig tenir l'amargor, tan coneguda des d'aleshores, de veure les altres sota els focus de la bateria.(...) (Pàg. 23)

De l'Ateneu passem pel passatge de l'Ateneu fins arribar al carrer Taquígraf Garriga, girem a la dreta, fins arribar al carrer Gran i d'allí girem a l'esquerra, sentit Montserrat fins arribar a la plaça de Santa Eulàlia, coneguda popularment com a plaça de l'Església.

El 1935, la iaia Josefina em dugué a l'església per primera vegada, per Setmana

Santa. Em varen proveir d'una maça de fusta per a matar jueus. No sabia què era un jueu, però m'agafà molta por d'haver de matar qualsevol; m'aclariren que es tractava de fer-ho veure i que els jueus havien mort Nostre Senyor. Tanmateix no em sentia tranquil·litzada en aquella església fosca on només cremaven uns quants canelobres a banda i banda de l'altar. Els ciris s'apagarien un darrere l'altre; llavors, en la foscor, -bé eren prou valents- calia que piqués fort a terra; d'aquí vaig treure la conclusió que aquells jueus es trobaven amb els diables. Els nens duien un xerrac. Amb el cor bategant, mirava atentament les dèbils llums que, una a una, desapareixien; així que l'església es trobà totalment a les fosques, esclatà un gran terrabastall; vaig donar alguns cops tímids a terra, però espantada, vam haver de sortir. (...) (Pàg. 46)

Galceran és testimoni de les conseqüències nefastes d'una guerra:

Un dia, un estrèpit insòlit va atraure la nostra atenció ansiosa: llançaven les campanes daltabaix del campanar per tal de fondre-les i fer-ne material de guerra.... (Pàg. 46)

I finalitzem aquesta ruta esparreguerina tot tornant al començament del llibre, ja que la resta ens parla del camí de l'exili -Arbúcies, Sarrià de Ter, Figueres, la Jonquera- i l'exili -el Voló, refugi, camp de concentració i nou domicili que se situava a sis quilòmetres de Toulouse-.

Tot i que no és una ruta literària per Esparreguera, potser podem motivar a llegir aquest magnífic llibre, amb un petit tast dels fragments de l'exili.

(...) El temps passava, i cada vegada es difuminava més el rostre dels meus pares, perquè tres mesos d'hivern, inacabables, s'escolaren així. Jo seguia la pràctica de memoritzar els dies transcorreguts; cada vespre, abans d'adormir-me, projectava en el meu cervell tots els esdeveniments passats, dia a dia, a vegades hora a hora. Ara el trobo extraordinari aquest instint, des dels tres anys, de conservar precisament el temps que s'esmuny. Això em permetria, més tard, d'embadalir la mare descrivint-li la

nostra casa, cambra a cambra, els mobles i les galindaines, amb precisió.

Malgrat aquestes reaccions de supervivència, m'embrutia insidiosament fins al punt que la meua memòria, tot i que l'exercitava, em defalleix pel que fa al dia en què tinguérem notícies de la mare, o més aviat del pare, perquè va ser ell qui ens escrigué i ens posà en comunicació amb les nostres mares. Gràcies a anuncis en certs diaris ens vàrem anar connectant, de mica en mica. El meu pare es trobava al campament de refugiats espanyols a Saint-Cyprien; les nostres mares havien anat a raure molt lluny de nosaltres, als Vosges. Com nosaltres, pujaren en un tren de destí desconegut; circularen tant de temps que s'havien pensat que havien anat més enllà de França. Des dels Vosges, foren traslladades a l'Allier, en un hospici desafectat.

Per fi, la mare era viva. Era una formosa senyora, llunyana. Em pensava que l'aveuria pocs dies després de rebre la carta del pare, però encara passaren dos llargs mesos. Sembla que sigui poca cosa, dos mesos. Depèn de l'edat, de les condicions de vida; aquells dos mesos valien un temps inapreciable que s'estirava, s'allargava sense fi, semblava. Vaig establir una correspondència amb els meus pares ja que la iaia no sabia escriure; la qual cosa la mortificava cruelment. En canvi llegia, encara que molt a poc a poc. Quan arribaven notícies, la pobra llegia i rellegia les cartes i les guardava a la butxaca del seu davantal, com talismans.

Amb el temps, la mare m'esdevenia forastera, alhora que em feia més i més falta. Tenia la impressió de viure entre vells i criatures. No sabia dir per què. Hi havia poques dones joves? Em sembla que no, o és que, simplement, els adults em semblaven vells? I els homes? Una raça a part. Érem en un refugi de dones i criatures, tot i que s'hi havien esmunyit quatre o cinc ferits.

Aquell calorós dia de juliol de 1939, em divertia amb dos o tres criatures, al carrer, prop d'una font on acostumàvem a refrescar-nos, a mans plenes. De cop aparegué la

Rosa, una de les meves amigues del refugi, que venia corrent i gesticulant, parlant de lluny. "Arriben les nostres mares, arriben les nostres mares!". Vaig córrer cap a ella, esbalaïda. Li deia: "Cal avisar la iaia". Però la notícia s'havia escampat pel refugi com un regueró de pólvora. "Vine, vine, em digué la Rosa, la teva iaia i els nens ja ens atraparan". M'hauria ben estranyat. Vaig reaccionar i vaig posar-me a córrer amb ella, durant un quilòmetre. Al capdamunt de la carretera, a més de cinc-cents metres, un grup de dones joves avançava amb el cor bategant, per una carretera assolellada. Jo anava empolegada, espitregada. Vaig ralentir a uns quants metres de la mare, sobtadament intimidada, com davant una desconeguda, davant aquella jove tan esvelta i tan elegant com sempre, em va semblar. La mare m'agafà a coll: "No em coneixes" em digué tot fent-me petons. Vaig respondre amb una rialla babau.

(...) Altre cop les boires de la ruptura; és una constant en mi. Em veig en un tren de càrrega. Assegudes sobre palla, sobre caixes. Què ens hem endut? Hem deixat els plats encrostonats? Segurament.

Després de vint-i-dos mesos d'exili, tornàvem a ser al mateix punt, o pitjor, perquè un camp de concentració era una condició inferior a un refugi, que té un nom que ja sona com a recer; però concentració, quina paraula més lletja! Tanmateix, en la tempesta, sempre una llumeta incerta: qui sap si ens reagruparien per tornar-nos a casa. Malgrat la meua tendra edat, el conflicte mundial no se m'escapava del tot, tot i que ens trobàvem en una zona protegida: era un món immens ple d'inseguretat, nosaltres n'érem el rebuig, no havíem d'afegir una càrrega a França, aquell país generós que, al seu torn havia entrat en la tempesta. Érem criatures bastardes que no poden ser estimades, com tothom sap, com les legítimes. Aquesta era la meua visió d'exiliada. M'accontentava de viure sense brogit, sense remor, a l'ombra protectora de la mare i la iaia.

BIBLIOGRAFIA

DDAA, Les dones i la història al Baix Llobregat. Volum II, Barcelona: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Publicacions de l'Abadia de la muntanya de Montserrat. Barcelona, 2002.

HERNÁNDEZ, Íngrid: El Paper de les dones esparreguerines en la construcció de la societat, des del segle XIX fins a l'actualitat. TdR dirigit per Joana Llordella. INS El Cairat, Esparreguera, 2010.

WEBGRAFIA

Documental basat en l'obra "Un camí fràgil" d'Antònia Galceran. Treball de Recerca de 2n de Batxillerat. Curs 2013-2014. INS El Cairat, Esparreguera. Autores: Elisabet Corominola Mora, Maria Moya Demures i Judit Navarro Parra: <https://www.youtube.com/watch?v=JtSBZjaYb38>

Memorial Democràtic del Baix Llobregat. Centre d'Estudis Comarcals de Baix llobregat: <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/index.htm>

